

פרשת יתרו – שישי

(ב) וַיֵּרֶד יְהוָה עִלְיָהּ סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

כ וַאֲתַגְלִי יי על טורא דסיני, לריש טורא; וקרא יי למשה לריש טורא, וסליק משה.

כט"ו וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי: יכול ירד עליו ממש תלמוד לומר כי מן השמים דברתי עמכם. מכילתא. מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעַד בָּעַם פְּנֵי־יְהֹרָסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב:

כא וַאֲמַר יי למשה, חות אסחיד בעמא: דלמא יפגרון קדם יי למחזי, ויפול מנהון סגי.

כב וַאֲף כַּהֲנֵי דקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קֳדָם יי, יתקדשון: דלמא יקטול בהון, יי.

(כב) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פְּנֵי־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:

כב וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי: יכול ירד עליו ממש תלמוד לומר כי מן השמים דברתי עמכם. מכילתא. מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם:

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יֻכַּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אִתָּה הָעֲדֻתָה בְּנֵי לֵאמֹר הַגִּבֹּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:

כג וַאֲמַר משה, קדם יי, לא יכול עמא, למסק לטורא דסיני: ארי את אסחידת בנא, למימר, תחיס ית טורא, וקדישהי.

כד וַאֲמַר ליה יי איזיל חות, ותסק את ואהרון עמך; וככהניא ועמא, לא יפגרון למסק לקדם יי דלמא יקטול בהון.

(כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לָךְ רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאֶהְרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֲלֵי־יְהֹרָסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פְּנֵי־יִפְרֹץ בָּם:

כד וַאֲמַר ליה יי איזיל חות, ותסק את ואהרון עמך; וככהניא ועמא, לא יפגרון למסק לקדם יי דלמא יקטול בהון.

כט"ו לך רד: והעד בהם שנית שמזוזין את האדם קודם מעשה וחוזרין ומזוזין אותו בשעת מעשה: ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים: יכול אף הם עמו תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים. והעם כל עקר אל ייהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בם: אע"פ שהוא נקוד חטף קמץ אינו זו מגזרתו כך דרך כל תבה שנקודתה מלאפום כשהיא סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמץ:

(כה) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

כה ונחת משה, לות עמא: ואמר, להון.

כט"ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: הִתְרָאָה זֶה:

א ומליל יי, ית כל פתגמיא האלן למימר.

(ס) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֹּר:

כט"ו וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים: אין אלהים אלא דין וכן הוא אומר אֱלֹהִים לא תקלל ותרגמו דִּינָא לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורענות יכול אף עשרת הדברות כך תלמוד לומר וידבר אֱלֹהִים דִּין להפרע: את כל הדברים האלה: מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך שחזר ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושית א"כ כר פרוש לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה שגם שאר עשרת הדברות כלם אמר הקב"ה בדבור אחד אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו' ר"ל מה כא להודיענו כמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים בפרט מפני הגבוהה וצאו והלא לפי זה כלם כמוהם הקב"ה ככבודו ובעצמו דברים. ותרץ שחזר ופרש וכר"ל באותה התורה לא התויר ללמד על הכלל וצא אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות בייחוד ור"ק): **לֵאמֹר: מְלֻמָּד שֶׁהֵיוּ עֹנִין עַל הַזֶּן הֵן וְעַל לֹא לֹא.** (מכילתא):

כט"ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: הִתְרָאָה זֶה:

כה ונחת משה, לות עמא: ואמר, להון.

(ב) אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

ב אָנָּה יי אלהך, דאפיקתך מארעא דמצרים מבית עבדותא.

כט"ו אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי. דבר אחר לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים משנגאלו הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר לפי שהיו שומעין קולות הרבה שנאמר את הקולות קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן ולמה אמר לשון יחיד אלהיך לתן פתחון פה למשה ללמד סגוריא במעשה העגל וזה הוא שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים אלא לי לבדי: מבית עבדים: מבית פרעה שהייתם עבדים לו או אינו אומר אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים תלמוד לומר ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים אמור מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים:

(ג) לֹא־יְהִיֶּה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל־פָּנַי:

ג לא יהוי לך אלה אחרו, בר מני.

כט"ו לא יהיה לך: למה נאמר לפי שנאמר לא תעשה לך אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבר מנין שלא יקים תלמוד לומר לא יהיה לך. (מכילתא): אֱלֹהִים אחרים: שאינן אלהות אלא אחרים עשאום אֱלֹהִים עליהם (מכילתא) ולא יתכן לפרש אֱלֹהִים אחרים וזולתי שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אצלו. דבר אחר אֱלֹהִים אחרים שהם אחרים לעובדיהם צועקים אליהם ואינן עונים אותם ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני: כל זמן שאני קים שלא תאמר לא נצטוו על עבודת כוכבים אלא אותו הדור. (מכילתא):

(ד) לֹא־תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

ד לא תעביד לך צילם, וכל דמו, דבשמיא מלעילא, ודבארעא מלרע ודבמיא, מלרע לארעא.

כט"ו פֶּסֶל: על שם שנפסל: וכל תמונה: תמונת כל דבר אשר בשמים:

(ה) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל־בְּנִים עַל־שְׂלִשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשִׁנְאִי:

ה לא תסגוד להון, ולא תפליחנין: ארי אָנָּה יי אלהך, אל קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתאי ועל דר רביעאי, לסנאי כד משלמין בנאי למחשי בתר אבהתהון.

כט"ו אל קנא: מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודת כוכבים. כל לשון קנא אנפרי"מנט בלע"ז נותן לב להפרע: לשונאי: כתרגומו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם:

(ו) וְעָשֵׂה חֶסֶד לְאֻלָּפִים לְאַהֲבִי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי:

ו ועביד טיבו, לאלפי דרין לרחמי, ולטורי פקודי.

כט"ו עֲשֵׂה חֶסֶד: שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פורענות אחת על חמש מאות שזו לארבעה דורות וזו לאלפים:

(ז) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא:

ז לא תימי בשמא דיין אלהך, למגנא: ארי לא יזכי יי, ית דיימי בשמיה לשקרא.

ח הוי דכיר ית יומא דשבתא, לקדשותיה.

(ח) זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

כט"ו זְכוֹר: זכור ושמור בדבור אחד נאמרו וכן מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים וכן לא תלבש שעטנז גדולים תעשה לך. וכן ערות אשת אחיך יבה יבא עליה. הוא שנאמר אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי. זכור לשון פעול הוא כמו אכול ושתו. הלזר ובכה וכן פתרגו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת:

(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ:

ט שתא יומין תפלח, ותעביד כל עבדתך.

כט"ו וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ: כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא):

(י) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאַמְתְּךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׁעָרַיִךְ:

י ויומא, שביעאה שבמא, קדם יי אלהך: לא תעביד כל עבידא את וברך וברכתך, עבדך ואמתך ובערדך, וגידוך, דבקרדך.

כט"ו וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲשֵׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כָּן בָּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

יא ארי שתא יומין עבד יי ית שמאי וית ארעא, ית ימא וית כל דבהון, ונח, ביומא שביעאה; על כיו, בריך יי ית יומא דשבתא וקדישיה.

כט"ו וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נח בשבת: ברוך וקדשוהו: ברוך במן לכופלו בששי לחם משנה וקדשו במן שלא היה יורד בו:

(יב) כִּבְדֹּר אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ יְמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

יב יקר ית אבוך, וית אמך בדיל, דיירכון יומך, על ארעא, דיי אלהך יהיב לך.

כט"ו לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ יְמֶיךָ: אם תכבד יאריכון ימך ואם לאו יקצרונ שדברי תורה נוטריקון הם נרששים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן:

(יג) לֹא תִרְצֹחַ לֹא תִנָּאֵף לֹא תִגְזֹב לֹא תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שִׁקְרוֹ:

יג לא תקטול נפש, לא תגנב; לא תגנוב, לא תסחיד בבכרך סהודתא דשקרא.

כט"ו לֹא תִנָּאֵף: אין נאוף אלא באשת איש שנאמר מות יומת הנואף והנאופת ואומר האשה הנאפסת תחת אישה תקח את זרים: לא תגנוב: בגונב נפשות הכתיב מדבר. לא תגנובו בגונב ממון או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלך בגונב נפשות אמרת דבר הלמד מענינו מה לא תרצח לא תנאף מדבר בדבר שחביז עליהם מיתת בית דין אף לא תגנוב דבר שחביב עליו מיתת בית דין:

(יד) לֹא תַחֲמוֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחֲמוֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל־אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

יד לא תחמיד, לא תחמיד חברך; לא תחמיד אמת חברך, ועבדיה ואמתייה ותורייה וחרמריה, וכל, דלחברך.

כט"ו לֹא תַחֲמוֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחֲמוֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל־אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: